

Matej Slekovec kot pisec posvetno-zgodovinskih del*

Andrej Hozjan**

DOI: <https://doi.org/10.62409/czn.276>

CC BY-SA 4.0

UDK – UDC: 929Slekovec M.:908(497.4-18)

Potrjeno – Accepted: 18. 12. 2024 | Objavljeno – Published: 30. 12. 2024

1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article

Andrej Hozjan: Matej Slekovec kot pisec posvetno-zgodovinskih del. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 95=60(2024), 3–4, str. 5–27

Članek najprej podaja pregled osnov popisovalnega dela slovenskega izobraženca, duhovnika in ljubiteljskega zgodovinarja ter pisca domoznanstva Mateja Slekovca (1846–1903). Sprva je dolga leta izpisoval informacije iz ohranjenega gradiva na župnijah in v redkih arhivih – od listin in raznih drugih posamičnih virov do župnijskih kroničskih zapisov. Sledijo podrobnejše predstavitve nekaterih najpomembnejših knjižnih izdaj in znanstvenih člankov s posvetno-zgodovinskimi vsebinami, izdanimi za življenja in tudi še po smrti. Pisal je domala vse, o najrazličnejših temah in dogajanjih na vzhodno-slovenskem Štajerskem skozi stoletja in biografije posamičnih oseb in plemiških rodbin. Slekovec je s svojim celostnim opusom užival ugled in spoštovanje takratnih redkih slovenskih izobražencev.

Gljučne besede: Matej Slekovec, znamenite osebnosti, zgodovinoisje, domoznanstvo, severovzhodna Slovenija.

* Objava je del raziskovalnega programa *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami in v interakciji z evropskim sosodstvom*, št. P6–0138 (A). Financira ga Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

** Dr. Andrej Hozjan, izr. prof., Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška c. 160, 2000 Maribor, Slovenija, andrej.hozjan@um.si – *Andrej Hozjan, PhD, Associate Professor, University of Maribor, Faculty of Arts, Department of History, Koroška cesta 160, SI 2000 Maribor, Slovenia, andrej.hozjan@um.si*

Andrej Hozjan: Matej Slekovec as a writer of secular-historical works. Review for History and Ethnography, Maribor 95=60(2024), 3–4, pp. 5–27

The article first provides an overview of the basics of the census work of the Slovenian intellectual, priest, amateur historian, and writer of local history, Matej Slekovec (1846–1903). Initially, he spent many years transcribing information from preserved materials in parishes and in rare archives – from documents and various other individual sources to parish chronicle records. This is followed by a more detailed presentation of some of the most important editions of books and scientific articles with secular-historical content, published during his lifetime and even after his death. He wrote about almost everything, about a wide variety of topics and events in eastern Slovenian Styria throughout the centuries, as well of personal biographies and biographies of noble families. With his comprehensive opus, Slekovec had a reputation and respect among the then-few Slovenian intellectuals.

Keywords: Matej Slekovec, famous persons, historiography, local history, north-eastern Slovenia.

UVOD

Na prostoru slovenske Štajerske se je v zadnjih dveh in tri četrt stoletjih rodila, se kot pisci zgodovinskih objav in daljših spisov pojavila, službovala in uveljavila vrsta tako slovensko kot nemško pišočin znanih osebnosti: Simon Povoden (roj. 1753), Anton Krempl, Rudolf Gustav Puff, Ignac Orožen, Matej Slekovec (1846–1903), Franz Ferk, Matija Ljubša, Avguštin Stegenšek, Fran Ilešič, Anton Kaspret, Gabriel Majcen, Franc (Fran) Kovačič, Balduin Saria, Janko Orožen in še drugi manj znani. V 20. stoletju so jim kot rojeni v prvi polovici dvajsetih let sledili še nam časovno najbližji umetnostni zgodovinar Sergej Vrišer (roj. 1920), zgodovinarja Jože Koropec in akademik Janko Pleterski (oba roj. 1923) in leto pozneje (1924) rojen umetnostni zgodovinar in zgodovinar Jože Curk. Čez dobro desetletje je tem trem sledil še klasični filolog latinist akademik Jože Mlinarič (1935). Današnjim in tudi prihodnjim raziskovalcem preteklosti je – oziroma bo – zagotovo težje razumeti dejstvo, da so lahko naštet, od danes že kar časovno oddaljeni predhodniki zapustili občutne, količinsko res obsežne in nekateri tudi vsebinsko raznovrstne življenjske avtorske opuse. Ob zapisanih izrazih »količinsko« in »vsebinsko« je nujno vzeti v ozir njihovo siceršnje življenje, konkretno službovanje, izobrazbo in ožjo strokovno usposobljenost in še delovne pogoje (razpoložljivi čas, naklonjenost lastnikov proučevanega gradiva, ustrezni prostori, materiali za pisanje/beleženje ...) in ne nazadnje tudi sposobnost ustreznega spomina, ki je osebi omogočala opravljanje večine dela z dostopnim ali razpoložljivim gradivom.

Pričujoči članek o delih Mateja Slekovca ne govori o akademsko izobraženem zgodovinarju ali celo doktorju zgodovinopisja, saj jih je bilo v njegovih

mladostnih letih izjemno majhno število. Na Slovenskem so se le-ti pričeli opazneje pojavljati šele v dobi po koncu prve svetovne vojne. Študij zgodovine je bil v 19. stoletju relativno mlada znanstvena disciplina. Čeprav so se z njo – in sploh z zgodovinopisjem – že stoletja nazaj ukvarjali mnogi intelektualci, je vsaj v habsburškem dednem prostoru pred drugo polovico taistega stoletja ni bilo možno ustrezno študirati. Poleg tega so posamezni med poznejšimi najpomembnejšimi slovenskimi zgodovinarji preteklega 20. stoletja v študijskih letih absolvirali kaj drugega, npr. akademik Sergij Vilfan, dr. prava, nato znameniti pravni zgodovinar in arhivist.¹

V svojem ne prav dolgem življenju – dopolnil je vsega 57 let – je Matej Slekovec ustvaril obsežno zbirko zbranih in izpisanih zgodovinskih virov kot primarnega materiala in na podlagi teh izpisano množico vsebinsko zelo raznovrstnih zgodovinopisnih objav v takratnih časopisih in revijah. S preteklostjo se je pričel ukvarjati iz čistega veselja, kar je kot samouk nato skozi tri res aktivna desetletja z veliko vztrajnostjo nadgradil in se razvil v za tiste čase odličnega pisca. Gradivo je zbiral v več takrat že obstoječih cerkvenih in javnih arhivih v bližnji in širši okolici od Salzburga in Dunaja do Zagreba in tudi po več občinskih, župnijskih in zasebnih arhivskih zbirkah. Objavljati je začel leta 1878 in z objavami vztrajal tja do konca 1902, ko je bilo njegovo zdravje že močno načeto. Pisal je krajše in daljše tekste za časopise, rad jih je označeval kot »črtice«. Znamenite so njegove župnijske in krajevne kronike, osebne in rodbinske biografije in konkretne daljše razprave. Objavljali so jih v obeh takrat govorjenih in tiskanih jezikih na Slovenskem. Več najprej v časopisih objavljenih daljših spisov in nekaj krajših je uspel pozneje izdati tudi v knjižni obliki, recimo jim knjižice. Do konca 19. stoletja je postal v bistvu najpomembnejši tedaj živeči slovensko-štajerski pisec zgodovinopisnih objav in zato ugledna osebnost med takrat še redkimi slovensko pišočimi in objavljajočimi izobraženci. Ta članek je bil koncipiran in v večji meri sestavljen leta 2023 v spomin 120. obletnice njegove smrti.

KRATEK PREGLED OSNOV SLEKOVČEVEGA DELA

Celoto njegovega dela – razen objavljenih in zato še danes dosegljivih zapisov, člankov, knjig idr. –, skratka njegovega nenehnega brskanja po starih pisnih

¹ Primerjaj razprave v: *Arhivistika – zgodovina – pravo. Vilfanov spominski zbornik/Archivkunde – Geschichte – Recht. Gedenkschrift für Sergij Vilfan/Archives – History – Law. Vilfan's Memorial Volume* (Ljubljana, 2007), še posebej razpravo: Peter Štih, »Čas merjen z vatlom in platno s stopinjami.« Vilfan kot kritik nekaterih zakoreninjenih predstav o slovenski zgodovini, 175–190.

materialih ter hkratnega beleženja, zapisovanja in ustvarjanja zapiskov, danes jim rečemo 'podatkovne baze', je prav zavoljo gornjih stavkov zelo težko zaobjeti, kaj šele doumeti. Kako je Slekovec prihajal do gradiva za svoje spise, bi si vsaj delno zmogli predstavljati z naslednjimi besednimi zvezami o njegovih takratnih delovnih pogojih: ni bilo ne računalnikov ne pisalnih strojev, ne skeniranja, fotokopiranja, razmnoževanja ipd.; le zapisovanje s svinčnikom ali peresom s črnilom na ne prav kakovosten papir; delo le ob sončni svetlobi – brez električne razsvetljave, torej v večernih in nočnih urah ob svečah; hlastno iskanje vsaj nekaj več prostih dni skupaj za delo v posamični ustanovi ali na neki župniji, k temu še prenočišča, prehrane itd. Med 'olajševalne okoliščine' pa je kot najpomembnejše spadalo dejstvo, da je bil duhovnik, torej brez družine, ki bi mu morda povzročala skrbi ali ga kakor koli omejevala. Nadalje je kot tak lahko zanesljivo računal na vsestransko naklonjenost mnogih stanovskih kolegov – župnikov na župnijah ali članov več redovnih skupnosti v samostanih, kjer so mu zagotovo nudili zastoj hrano in nastanitev, sploh če je prišel tja z namenom pisanja o njihovi ustanovi. Omenil bi še njegovo najverjetneje zelo previdno ravnanje ob delu z različnimi vrstami arhivskih materialov, tako listinskega gradiva kot tudi matičnih knjig in drugih več stoletij starih spisov.

Tako se ga lahko brez omahovanja enakovredno uvrsti med izjemno plodovite, sicer neprofesionalne – nezgodovinopisno izobražene, v uvodnih stavkih omenjene slovenske duhovnike in zgodovinarje dobe 19. stoletja, kot so bili Povoden, Krempl, Ignac Orožen in kot mlajši tudi Franc Kovačič. Osnova pisanja vsakega od teh je bila zbiranje historiografskega materiala, za kar je bilo treba žrtvovati ure in ure, dneve in tedne sedenja, pisanja in hkratnega razmisleka z vselej aktivnim spominskim čutom. Konec koncev se tudi sodobni zgodovinarji ne moremo izogniti tej obliki dela. Kdor se lahko, mu v njegovih rezultatih brez dvoma nekaj manjka.

Matej Slekovec si je skozi desetletja marljivo, tako rekoč neumorno izpisoval najrazličnejših informacije o konkretnem prostoru, tamkajšnjih ljudeh in njihovi preteklosti. Poglejmo njegove tovrstne rezultate! Kraji in župnije, posamične cerkve, dežele/regije, pojmi, vsebine, plemiške rodbine, posamezniki in gradovi/dvorci, o katerih je zbiral krajevno-zgodovinsko gradivo in ga sedaj hranijo v Pokrajinskem arhivu Maribor v 19 arhivskih škatlah – po abecednem redu (kjer ni sedanjega imena kraja/župnije/pojma, je zapisano takratno ime): Borl, Cirkovce, Cmurek, Čakovec, Frajhajm, Fram, Hajdina, Haloze, Hoče, Jarenina, Kranj, Križevci pri Ljutomeru, Lavantinska škofija (zgodovina), Leibnitz (Lipnica), Leutschach (Lučane), Lemberg, Ljutomer, Majšperk, Makole, Mala Nedelja, Marenberg (zdaj Radlje ob Dravi), Maribor, Muta, Novo mesto, Ormož (tudi o rodbini Székely/Zekel), Ožbalt, Polenšak, Poljčane, Ponikva, Ptuj z okolico (predmestna župnija Sv. Ožbalt, škofija in

nadduhovnija), Puščava na Pohorju, Radgona, Remšnik, Rogatec, Ruše, Selnica, Simon Povoden, Sladka gora, Slivnica, Slovenska Bistrica, Slovenske gorice (o 'čarovnicah'), Slovenske Konjice, Soboth (Sobota), Spodnja Kungota, Spodnja Polskava, Središče ob Dravi (raznovrstno o kraju in slovenska prisega tržana iz l. 1730), Studenci pri Mariboru (zdaj del mesta), Svečina, Sv. Ana na Krembergu (Sveta Ana v Slovenskih goricah), Sv. Anton v Slovenskih goricah (Cerkvenjak), Sv. Barbara v Slovenskih goricah (Zgornja Korena), Sv. Bolfenk na Kogu (Kog), Sv. Bolfenk v Slovenskih goricah (Trnovska vas), Sv. Duh pri Središču (Središče ob Dravi – kraj in župnija), Sv. Ilj v Slovenskih goricah (Šentilj), Sv. Jakob v Slovenskih goricah (Jakobski dol), Sv. Jurij ob Ščavnici, Sv. Jurij v Slovenskih goricah (Jurovski dol), Sv. Križ nad Mariborom (Gaj nad Mariborom), Sv. Lenart pri Veliki Nedelji (Podgorci), Sv. Lenart v Slovenskih goricah (Lenart), Sv. Lovrenc na Dravskem polju, Sv. Lovrenc na Pohorju, Sv. Lovrenc v Slovenskih goricah (Juršinci), Sv. Marjeta niže Ptuja (Gorišnica), Sv. Marko niže Ptuja (Markovci), Sv. Martin pri Vurberku (Dvorjane), Sv. Miklavž pri Ljutomeru, Sv. Peter pri Mariboru (Malečnik), Sv. Rupert v Slovenskih goricah (Voličina), Sv. Tomaž pri Ormožu, Sv. Trojica v Halozah (Podlehnik), Sv. Trojica v Slovenskih goricah, Sv. Urban pri Ptuj (Destrnik), Svetinje, Št. Janž na Dravskem polju (Starše), Šmarje pri Jelšah, Šmarjeta na Dravskem polju, Šmarjeta ob Pesnici (Pernica), Šmartno pri Slovenj Gradcu, Štajerska (deželna zgodovina), Velika Nedelja (kraj, župnija in komenda nemškega viteškega reda), Velenje, Vurberk, Zgornja Kungota, Zavrč, Zibika, Žetale in Žiče.²

Spisek je vreden vsega občudovanja. Obsega kraje na Slovenskem v več takratnih deželah od severne Kranjske (Kranj) prek skorajda celotnega slovensko-štajerskega prostora in od takratne skrajne severne slovenskojezične etnične meje – hkrati meje Lavantinske škofije na Štajerskem na črti: Leutschach (Lučane), Soboth (Sobota), Leibnitz (Lipnica) prek celotne Dravske doline in Pohorja do meje s Kraljevino Hrvaško na skrajnem jugu dežele. Količinsko največ jih je očitno o krajih iz prostora med Muro in Dravo in še malce čez v Medmurje (Čakovec). Impozantno! Ne le da je za zbiranje o tolikšnem številu krajevnih in vsebinskih enot moral poznati množico različnih krajevnih in krajevno-cerkvenih ter zgodovinskih dejstev. Ta količina podatkov je od njega zahtevala zelo selektivno razvrščanje izpisanih listov/lističev v na desetine map, saj bi sicer kmalu postala nepregledna. Zapisano je lažje razumeti šele po pregledu celotnega korpusa ohranjenega materiala, ob čemer se kar samodejno sprožajo misli o tej obliki njegovega dela.

² Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), fond Matej Slekovec, sign. SI_PAM 1537; Seznam popisnih enot.

Od takratnih slovenskojezičnih časnikov je Slekovec objavljajal v enem od najpomembnejših, v *Slovincu*, v nekaterih manj branih, kot je bil *Slovenski gospodar*, in v ožje vsebinsko usmerjenih revijah, prilogah časopisov, analih ter koledarjih kot so *Kres*, *Izvestje Muzejskega društva za Kranjsko*, *Popotnik*, *Zgodovinski zbornik*, *Vodnik po bogoslovnih vedah*, *Slovenske večernice* in *Večernice družbe sv. Mohorja*. Posamične objave so najverjetneje – seveda ob različnih priložnostih – izšle še tudi drugod, morda celo kot nepodpisane ali podpisane s psevdonimom, torej geslom ali izmišljenim imenom. Zato se upravičeno zastavlja vprašanje: Ali smo lahko prepričani, da so že objavljeni popisi njegovih objav res povsem kompletirani? Ali nam je na voljo res celovita bibliografija Mateja Slekovca?

Prvotni seznam vseh tiskanih Slekovčevih spisov je na dveh predhodno nastalih predlogah kmalu po smrti uredil Franc Kovačič v zelo obširnem spominsko-bibliografskem zapisu, nastalem po njemu izročeni zapisi predlogah samega pisca.³ Kako je prišel do seznama, je tam takole obrazložil: ... *Svoji avtobiografiji je Slekovec pridjal seznamek vseh svojih spisov (v vsem 70 sestavkov, med temi je pa nekatere dvakrat štel, namreč kot članke v časnikih in kot posebne izdaje), ki so v tisku izšli. Mnogi izmed teh so sicer že omenjeni v Glaserjevi »Zgodovini slovenskega slovstva« (IV, str. 161), vendar ne vsi, zato jih tu priobčimo, kakor si jih je sam sestavil.*⁴ Poraja se dvom, ali je sicer zelo natančni Kovačič uspel zbrati dejansko vse Slekovčevo delo, kar je v nadaljevanju zapisa glede njegovih župnijskih kronik izrazil tudi sam: ... *Kdor se natančneje ne peča z zgodovino, ne more tudi pri najboljši volji sestaviti povsem zanesljive kronike o starejših časih. V tem oziru ima Slekovec velike zasluge, ker je mnogim krajem opisal njih zgodovino in hkrati pokazal metodo, kako se naj sestavljajo kronike. Njegove kronike pri raznih župnijah so prava zakladnica za naše zgodovinarje; to in ono je sicer že sam objavil, a mnogo tega, kar bi bilo vredno spraviti v širji svet, še tiči v rokopisih. Škoda, da svoji avtobiografiji ni dodjal seznamka svojih kronik, zato je naš seznamek morda ne bo popoln.*⁵

Dobrih šestdeset let za Kovačičem je obširnejši članek o Slekovčevem življenju in delu s popisom objav objavil še Franc Ksaver Lukman.⁶ Za osnovo

³ Fran Kovačič, V spomin Mateju Slekovcu, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, l. 1, 1904, 52–69. Posebej pozornosti vredna je bibliografija, glej 62–65 (dalje: Kovačič, V spomin).

⁴ Prav tam, 62.

⁵ Prav tam.

⁶ Izvirna objava: Franc Ksaver Lukman, Slekovec, Matej (1846–1903). *Slovenski biografski leksikon*, 10. zv. *Schmidl – Steklasa*, ur. Alfonz Gspan et al., Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana, 1967; digitalna izdaja istega: Franc Ksaver Lukman, Slekovec, Matej (1846–1903). *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013, na: <http://www.slovenska-biografija.si/osebba/sbi582996/#slovenski-biografski-leksikon> (s spleta sneto: 5. november 2023).

tega sta mu nedvomno služila oba omenjena članka – Glaserjev in Kovačičev; objave je uredil po takratnih bibliografskih navodilih. Odtlej se biografski/bibliografski zapisi različnih obsegov in kakovosti redno pojavljajo v slovenskih nosilcih tiskanih in zadnja desetletja tudi elektronskih medijev.⁷ Njegova pomembnejša knjižna dela – tudi vsa, predstavljena v tem članku – in razprave so v zadnjih letih enostavno dostopni tudi v elektronski obliki.⁸

O njegovem slovenskem jeziku je mogoče zapisati, da je bil na tedaj izjemno kvalitetnem in kljub temu ljudem razumljivem nivoju. Z njim je znal svoje misli približati širšim množicam, torej tudi slabše ali slabo pismenim ljudem. Hkrati se zdi, da je premogel izjemen občutek za popularizacijo svojih tekstov tako med slovensko kot tudi med nemško govorečo javnostjo. Poglejmo le primera njegove vložene energije glede tiskanja lastnih knjig. Obe nemškojezični knjigi je najprej spisal v slovenščini kot daljši razpravi za objavo v slovenskih časopisih v več nadaljevanjih, prvo o rodbini Székely/Zekel v letu 1893, drugo o gradu Vurberk pa dve leti zatem (1895). Nato ju je dal prevesti drugim, običajno svojim dobrim znancem, večim nemščine, in obe objavil še v časopisu *Südsteirische Post* – prvo v letu 1894 in drugo še v letu njene slovenske časopisne objave (1895). Nadaljeval je vsakič znova še tisto ali naslednje leto tako, da ju je izdal v samozaložbi v dveh slovenskih knjigah. Hkrati ju je tudi kar sam založil ali poiskal drugega založnika za natis nemškojezičnih knjižnih verzij (1893: *Sekelji ...* in 1894: *Die Szekely oder ...*; 1895: *Vurberg – Wurmberg ...*). Skorajda neverjetno. Morda se je že vsaj malo zavedal, da se mu je počasi bližalo slovo s tukajšnjega sveta, ki je prišlo osem let pozneje?

Nič kaj nenavadnega torej niso bile objave njegovih krajših in daljših spisov v takratnih najbolj iskanih štajerskih nemškojezičnih časopisih, izhajajočih v Gradcu in Mariboru: *Südsteirische Presse*, *Grazer Volksblatt* in *Südsteirische Post*. Res je hkrati, da niti njegovi teksti niti spisi katerega od drugih v uvodnih stavkih pričujočega članka naštetih niso mogli najti poti do objave v takratnih najpomembnejših znanstvenih revijah na Štajerskem. Izhajale so izključno v nemščini. Ali je urednike (z)motilo samo dejstvo slovenskega izvora njihovega/ih avtorja/ev ali kaj drugega? Morda celo morebitna nižja stopnja 'znanstvenosti' njihovih tekstov? Natančnih raziskav o tem vprašanju doslej ne premoremo.

⁷ Dva primera najnovejše digitalne biografije M. Slekovca: Anja Kotnik, *Slekovec, Matej*. <https://ukm.um.si/slekovec-matej>; Iva Habjanič, SLEKOVEC, Matej. (1846–1903). *Obrazi slovenskih pokrajin*, Mestna knjižnica Kranj, <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/slekovec-matej/>.

⁸ <https://www.dlib.si/results/?query=%27keywords%3DSlekovec%2C+Matej%27&pageSize=25&page=1>.

V tem članku bodo zatoorej predstavljena le nekatera njegova najvažnejša slovenskojezična posvetno-zgodovinska dela, medtem ko se cerkveno-zgodovinskih spisov ne dotika. Med slednje v ospredju sodijo za tisti čas izjemne župnijske kronike, po katerih je Slekovec nedvomno najbolj znan. Gre za primerjalno gledano unikatni, doslej po drugih slovenskih piscih nedosežen, kaj šele presežen korpus 15 spisov o preteklosti župnij na ozemlju med Muro in Dravo in na desnem bregu Drave oziroma v primeru župnije sv. Duha v Ločah še bistveno dlje, v širši okolici Poljčan. Njihovih opisov tu ni, saj bi to terjalo vsaj dvakratnik obsega pričujočega članka ali verjetno še več. Razen tega se v njih prepletajo cerkveno- in posvetno-zgodovinske vsebine. Bralec članka se bo moral zadovoljiti le z naštetjem vseh teh kronik in za podrobnejšo seznanitev sam poseči po njih. Le tako mu bo možno dojeti količino Slekovčevih popisovalnih naporov za vsako posamično kroniko.

- Kronika župnije sv. Janeza Krstnika v Ljutomeru.
- Kronika župnije Sv. Križ na Murskem polju z dodano kroniko trga Veržej.
- Kronika župnije sv. Petra v Radgoni, s poznejšimi dodatki.
- Kronika župnije Mala Nedelja.
- Kronika župnije sv. Marka nižje Ptuja.
- Kronika župnije sv. Marjete na Dravskem polju.
- Kronika župnije sv. Lovrenca v Slovenskih goricah.
- Kronika župnije sv. Lenarta v Slovenskih goricah.
- Kronika župnije sv. Miklavža pri Ormožu.
- Kronika župnije sv. Tomaža pri Ormožu.
- Kronika župnije sv. Duha v Ločah.
- Kronika župnije Negova.
- Kronika župnije sv. Ane v Slovenskih goricah.
- Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju.
- »Drobtinice« za kroniko župnije sv. Miklavža v Zavrču.

Zavoljo obsežnosti posvetno-zgodovinskih tem/vsebin v njej pa je tu nemožne spregledati vsaj eno od naštetih, to je knjiga o župniji sv. Lovrenca na Dravskem polju, katere predstavitev sledi v nadaljevanju. Še eno dejstvo glede kronik oziroma na splošno njegovega avtorskega dela bode v oči: nastajale so v razponu dobrih dveh desetletij. Kot časovno zadnje je v drugi polovici osemdesetih let 19. stoletja izpisal kroniko župnije sv. Miklavža (Nikolaja) v Zavrču. Hkrati so prav takrat in nato v devetdesetih letih 19. stoletja pričela izhajati njegova obširnejša knjižna dela, predstavljena v nadaljevanju

članka. Na dlani je stopnjevanje njegove delovne intenzitete in hkraten preobrat od kronik k še zahtevnejšim oblikam pisanja, historično-problemskim monografijam.

PREDSTAVITEV KNJIŽNIH POSVETNO-ZGODOVINSKIH DEL IN NAJPOMEMBNEJŠIH ČLANKOV

Manjše število njegovih objav je lahko javnost brala oziroma dobila v roke v več različnih oblikah. Običajno je šlo za tekste, prvotno objavljene v več časopisih. Kot ponatisi iz časopisov ali kot samostojne publikacije so tako izšli Slekovčevi spisi:

*Odlični Kranjci*⁹

Knjigo na 81 straneh je v nakladi 150 izvodov izdal v samozaložbi pri svojih enainštiridesetih letih kot kaplan na župniji Sv. Lovrenca na Dravskem polju na podlagi predhodno objavljenega teksta v več istoletnih številkah *Slovenca*¹⁰ v rubriki LISTEK, vsakič na prvih treh straneh. V bistvu je šlo za rezultate njegovega intenzivnega brskanja po večji količini rokopisnega in že knjižno objavljenega gradiva, hranjenega predvsem v takratnih škofijskih arhivih v Mariboru in Gradcu ter drugod. Med tem gradivom po številu citiranj ali pogostosti uporabe izstopajo rokopisni Zapisniki ordinacij Lavantinske škofije (spisek duhovnikov, ki so jih posvetili posamični lavantinski škofje), in še danes impozantno delo Ignacija Orožna v osmih zvezkih *Das Bisthum und die Diözese Lavant*. Slekovec je kot kaže izpisoval vsa imena duhovnikov, zabeleženih v teh in v vrsti drugih materialov. Za objavo v *Slovencu*, ki ga je množičneje bralo prebivalstvo na Kranjskem, je pripravil izpise duhovnikov in redovnikov, bodisi rojenih na območju te dežele od 14./15. stoletja naprej, bodisi so bili po rojstnem kraju Štajerci in službovali tudi na Kranjskem – ali obratno; časovno je segel tja vse do sredine 19. stoletja. Krajevno opredelil jih je po tamkajšnjih krajih ali starejših župnijskih sedežih od št. 1 (Brezovec pri Ljubljani) do št. 53 (Žužemberk). Število popisanih oseb je tu seglo čez 150 in predstavlja še danes povsem uporabno kartotečno zbirko starejšega ali novo-veškega duhovništva na Slovenskem.

⁹ Matej Slekovec, *Odlični Kranjci*. Ljubljana, 1887.

¹⁰ Matej Slekovec, *Odlični Kranjci*. *Slovenec*, l. 15, 1887, št. 194–198, 202–204, 206, 210, 212, 214, 218–228 in 230–231, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-81150F43>.

*Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Krajepisno-zgodovinske črtice.*¹¹

Knjiga na 136 straneh (število izvodov neznano) je v svoji zasnovi programsko zelo strukturirano in zato domiselno zastavljena župnijska kronika. Vendar je delo – celovito gledano – mnogo več kot le to. Zato jo je pisec pričujoče razprave glede na množico tamkajšnjih podatkov uvrstil med posvetno-zgodovinska dela. Najverjetneje jo je Slekovec, takrat še kaplan na imenovani župniji, založil sam. V *Predgovoru* je bralca opozoril: *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju še do zdaj svoje spominjske knjige ni imela*. Sledi kar 18 različno obširnih poglavij, med katerimi je poslednje dodatek o Ptujski gori. Delo je kompleksna obdelava področja imenovane župnije na njeni historični razvojni poti. Čeprav jo avtor skromno označi kot »le drobtinice so, otete pozabljenosti«, se ne sme prezreti njene vsestranskosti – torej celovitega, bolje zapisano kar univerzalnega pristopa. Je pravzaprav enciklopedično zastavljena obdelava na osnovi vnaprej pripravljenega geslovnika – pojmovnika, spiska vsebinskih pojmov. Kompleksnost vsebovanih podatkov je razvidna že iz začetnega seznama *virov in pripomočkov, ki se jih je pisatelj posluževal in iz njih več ali manj zajemal* – kot je sam zapisal: od matičnih knjig te in vseh sosednjih župnij, vse do rokopisne *Ruške kronike* iz 18. stoletja, ki jo je nujno bral v originalu. Spisek vključuje tudi dela iz sklopa do takrat objavljenega korpusa zgodovinskih razprav in knjig. Iz celote tukajšnjih vsebin je jasno, da pojem 'župnija' zanj še zdaleč ni bil izključno prostorski okvir v opisih zaobseženega ozemlja. Očitno ga je povzdignil v standard vseobče pripadnosti – navezanosti ljudi na župnijski sedež. Zato je natančno obdelal takrat ohranjene župnijske arhivske vire. Hkrati je moral zbrati še pravicato množino informacij med lokalnim prebivalstvom, saj si drugače ni možno razložiti izjemne vsebinske raznovrstnosti. Knjiga je njegova po obsegu najboljšeješka tiskovina. V okviru obeležbe 120. obletnice njegove smrti leta 2023 je ustrezno transkribirana in v posodobljeni obliki doživela ponovno izdajo.¹²

Njegovi nedvomno najplodnejši in zato verjetno tudi najbolj stresni leti sta zagotovo bili leti 1894 in 1895, čeprav se je vse skupaj pričelo že leto poprej. Poglejmo, zakaj!

¹¹ Matej Slekovec, *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Krajepisno-zgodovinske črtice*. Maribor, 1885.

¹² *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Krajepisno-zgodovinske črtice*. Donatis 2023. Delavsko prosvetno društvo (DPD) Svoboda, Zgodovinska sekcija Matej Slekovec. Kidričevo, 2023.

*Sekelji, rodoslovna in životopisna razprava.*¹³

*Die Szekely oder Zekel von Kevent, Freiherren von Friedau. Genealogische und biografische Skizze.*¹⁴

Že zgoraj kratko omenjen tekst je Slekovec že kot župnik v današnjih Markovcih (tedaj Sv. Marko niže Ptuja) v izvorniku spisal za objavo v časopisu *Slovenec*¹⁵. Kovačič je glede števila izvodov slovenske izdaje te knjige nezanesljiv – zbiranje podatkov o njej mu je očitno povzročalo težave (!). Sprva omenja 200 izvodov. Nato pa konkretno zapiše: *O tem spisu se je rajnik izrazil, da je tu in tam pomanjkljiv, ker je še pozneje našel več podatkov. Knjižica se je tiskala v 500 izvodih, založil pa jo je lovrenški rojak g. dr. I. Mlakar. Med Slekovčevimi rokopisi se nahaja tudi nemški prevod te knjižice v rokopisu druge roke. Na 1. str. je Slekovec pripisal opombo: V. Theodor Weinhard, Lehrer in St. Margarethen unter Pettau.*¹⁶ Dejansko je s temi in enako s podatki o nemški izdaji (izšla naj bi v sto izvodih) zasejal rahel dvom tako v pravovernost njegovega števila izvodov kot tudi v podatke o založnikih: na naslovnica je na obeh lepo razvidno izpisan pisec kot samozaložnik. Na tem mestu Kovačič trdi o založniku I. Mlakarju, čigar priimek je sicer rokopisno pripisan na gornjem robu naslovnice malo prej predstavljene knjige Župnija sv. Lovrenca (!?).

Tu omenjeni *dr. I. Mlakar* ni bil nihče drug kot znani duhovnik Lavaninske škofije dr. Ivan Mlakar (roj. 1845, Župečja vas pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju – u. 1914, Maribor). Teologijo je doktoriral leta 1879 v Gradcu. Nato je bil dolgoletni profesor specialne dogmatike (do 1897 tudi fundamentalne teologije) na mariborskem knezoškofijskem bogoslovju; leta 1895 je postal stolni kanonik, 1907 tudi stolni dekan.¹⁷ Da je bil trajni podpornik Slekovčevega dela, posebej zavoljo njegove obsežne kronike svoje rojstne župnije, je bolj ali manj jasno ob gornjih stavkih. Vsekakor je Slekovčevo intenzivno publiciranje in sploh delo lažje razumeti, če upoštevamo močno podporo in naklonjenost tedanje lavantinske duhovščine njemu.

¹³ Matej Slekovec, *Sekelji, rodoslovna in životopisna razprava*. Ljubljana, 1893.

¹⁴ Matthäus Slekovec, *Die Szekely oder Zekel von Kevent, Freiherren von Friedau. Genealogische und biografische Skizze*. Maribor, 1894.

¹⁵ Matej Slekovec, *Sekelji*. (Rodoslovna in životopisna razprava.) *Slovenec*, l. 21, 1893, št. 247–256 in 259–263, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-XH2XUAZW>.

¹⁶ Kovačič, V spomin, 63.

¹⁷ Franc Ksaver Lukman, Mlakar, Ivan (1845–1914), *Slovenski biografski leksikon*, 5. zv. *Maas – rkun*, Ljubljana, 1933, elektr. dostop: *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi371714/#slovenski-biografski-leksikon> (s spleta sneto: 17. marec 2024).

Sekelji – slovenska izdaja na 50 straneh, nemška na 67 straneh – so plod že dolgoletnega piščevega zbiranja in publiciranja, kar je zelo opazno v njegovem jeziku. Pojav, vzpon, zvezdne trenutke in nenaden zaton znamenite spodnještajerske rodbine madžarskega izvora od njihovega prihoda na ozemlje dežele pred koncem 15. in v celotnem 16. stoletju je morda hotel bralcem predstaviti tudi s povsem vzgojno namero, kaj pač naj človeku predstavlja silno bogastvo, če ga nato tako lahkomišlno in hitro izgubi, kot ga je ta rodbina. Opisana je njena razvojna pot od prvega iz kraljevine Madžarske semkaj, v svet med Radgono, Ptujem, Borlom in Ormožem prispelega vojščaka in plemiča, poznejšega barona Jakoba Székelyja (ponemčil si je rodbinsko ime v Zekel; umrl je leta 1504 v gradiču Murska Sobota). Prek Jakobovega sina Luke, enega najbogatejših Štajercev svoje dobe, seže pripovedni lok do njegovih potomcev, ki so lahkomišlno zapravili v očetovih rokah nakopičeno posebno in dohodkovno bogastvo. Rodbina je v zgodnjem 17. stoletju dokončno in povsem izumrla. Tudi pisec pričujočega članka se je že soočil z njenim najbolj prepoznavnim članom Luko.¹⁸

*Turki na slovenskem Štajerskem. Spominki iz domače zgodovine.*¹⁹

Obširen 54-stranski maloformatni tekst je Slekovec sprva prispeval za objavo v *Slovenskih večernicah* za leto 1894 – letni knjižni izdaji sestavkov, zgodb, povesti, pravljic, šal in smešnic Mohorjeve družbe v Celovcu v skupnem obsegu 143 strani. Nato je skorajda hkrati izšel še posebni knjižni natis teksta z enakim naslovom, ki je danes zelo težko dostopen. Za osnovo teksta sta mu služili dve njegovi predlogi: prva je bila krajši sestavek *Turki na Dravskem polju. Zgodovinska črtica*, objavljen tisto leto maja v *Slovenskem gospodarju*²⁰ v rubriki Za poduk in kratek čas, druga pa že leta 1880 objavljen sestavek *Kruci na Slovenskem Štajerskem* (glej vsebino spodaj). Združil ju je in dodal kopico izpisanih informacij in povzetkov iz že obdelanih in novih dokumen-

¹⁸ Andrej Hozjan, Vojak na krajini. Prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500–1574). *Ormož skozi stoletja V*, 1. knjiga, Ormož, 2005, 226–245; isti, Lukas Székely/Zekel de Kövend, Freiherr von Friedau, 1500-1574/1575. Materialien zur Biographie eines steirischen Freiherrn. *Rutengänge. Studien zur geschichtlichen Landeskunde. Festgabe für Walter Brunner zum 70. Geburtstag*, Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, Bd. 54, Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark, Sonderbd. 26, Graz, 2010, 153–168.

¹⁹ Matej Slekovec, *Turki na slovenskem Štajerskem. Spominki iz domače zgodovine. Slovenske večernice za pouk in kratek čas*, zv. 48, Družba sv. Mohorja, Celovec, 1894, 1–54, digitalni dostop: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=56785>.

²⁰ Matej Slekovec, *Turki na Dravskem polju. Zgodovinska črtica. Slovenski gospodar*, l. 28, 1894, št. 21–23, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-YZC15GUQ>.

tov, materialov, novoobjavljenih razprav itd., kar se lepo vidi v opombah pod črto. Precej osnovnega materiala za podlago teksta je vzel iz dotedanjih objav znamenitega avstrijsko-štajerskega zgodovinarja na prelomu stoletij Franza Ilwofa v osrednji štajerski zgodovinopisni reviji *Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark* (v zvezkih 9, 10, 11, 15 in 22). Nato citira slovenske avtorje, članek J. Parapata²¹ in dela S. Povodna, I. Orožna in A. Mucharja, več župnijskih kronik itd. Skupno je v tekstu čez 20 opomb z raznimi objavami, kar tedaj tudi za tovrstne zgodovinske tekste ni bilo prav običajno.

Za večji interes bralcev je poskrbel že katastrofični uvod *raznih nadlog in bridkosti in prirodne nesreče, hude uime in razne nezgode*, kar vse se je v stoletjih zgrinjalo nad *domačijo oziroma slovenski rod na Štajerskem*. Cilj sestavka je po piščevem mnenju bil: *Podati mislimo rojakom o turških navalih in slovenski Štajer nekako, če tudi le slabo in nedovršeno podobo, in da z njo srca Slovencev za ljubezen do tolikokrat stiskane slovenske domovine še bolj ogrejemo, to je namen naslednjim vrsticam*. To je bil nedvomno prvi slovenski tako obsežen in podroben opis osmanskih vpadov na slovensko-štajersko ozemlje. Metodično je razdeljen na 34 krajših in daljših obdelav teh vpadov od leta 1396 do poznega 17. stoletja. Tem je pisec dodal še vpade Krucev prav takrat in v zgodnjem 18. stoletju, kar je že imel objavljeno.

Zanimiva je tudi Slekovečeva zaključna misel: *Pri tolikih in tako silnih navalih se pač ni čuditi, da smo Slovenci v napredku in omiki za drugimi narodi zaostali in zelo nehvaležno je, ako nam kdo to očita. Ko so si oni zidali cerkve, gojili vednosti, književnost in omiko, ko so cvetela njih mesta, napredovala kupčija in obrtnost, stal je ubogi Slovenec z orožjem v roki na straži, in varujejo svoje imetje, domovino, pa tudi druge dežele vedno pretečega sovražnika, bojeval se je slovenski sin s krutim Turčinom. In zato, da je narod slovenski toliko stoletij odbijal turško silo in zadrževal pogubonosne valove, ki so pretili zaliti vso Evropo in ugonobiti krščanstvo in omiko, ni prejel nobenega plačila in priznanja, tako da se tudi tu potrjuje resnica znanega pregovora: nehvaležnost je plačilo sveta*. Tako direkten, še posebej v zadnjem tu citiranem stavku (!) ni bil Slekovec nikjer drugje. Iz sebe je zлил celoto osebnih razočaranj nad tovrstno preteklostjo domačega slovenskega prostora, nad značaji – sploh brezbriznostjo ljudi, ki so soodločali o usodah množic.

²¹ Janez Parapat, Turški boji v XV. in XVI. veku s posebnim ozirom na Slovence. *Letopis Matice Slovenske za 1871.*, Drugi del: Znanstvene razprave, 3–159, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/results/?query=%27srel%3dLetopis+Maticeslovenske%27&pageSize=20&sortDir=ASC&sort=date>.

*Vurberg. Krajepisno-zgodovinska črtica na 40 straneh.*²²

*Wurmberg. Topographisch-historische Skizze.*²³

Obe je samozaložil kar avtor v neznanem številu izvodov. To je, po mnenju pisca teh vrstic, če že ne najcelovitejša, pa vsaj ena njegovih najbolj dorečenih objav v obsežnem sklopu posvetnih objavljenih tekstov. Za osnovo mu je bil njegov daljši članek, izhajajoč v *Slovenskem gospodarju* isto leto v rubriki *Za poduk in kratek čas*.²⁴ Tu je torej možno videti dejansko načrtnost njegovega dela: najprej izjemno intenzivno zbiranje gradiva po knjižnicah in takratnih arhivih/arhivskih zbirkah – kot tak si pisec teh vrstic danes sploh ne zmore predstavljati, kako naj bi kot aktivni raziskovalec počel nekaj vsaj podobnega, za kar je Slekovec očitno namenjal dneve in mesece časa. Le tako je seveda lahko zbral množino materiala. Slovenskojezični *Vurberg* (40 strani) in njena nemškojezična izdaja (82 strani) je skratka načrtna objava v več poglavjih: 1. *Grad*, 2. *Zgodovina gradu*, 3. *Grajsčina*, od katerih je najobsežnejše drugo poglavje. V njem se je najprej posvetil izpisu ljudskega legendarnega izročila o na gradu rojenem bajeslovnem bitju 'Krstniku' ali 'Kresniku', spisal množino podatkov in situacij v zvezi z lastniki gradu, o vladarjih, vse do recimo opisa nastanka reformacije in protireformacije. Knjižica zato prestopa mejo med posebnim opisom tega gradu in njegovih okoliščin in je postala splošno-informativna knjiga o preteklosti. Citiranje je razvidno na skorajda vsaki strani. Zaključuje s spiskom njemu znanih oskrbnikov graščine od leta 1470 in vse do konca 19. stoletja.

*Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica*²⁵

Spis je kot daljši članek sprva izhajal v *Slovincu*, enako kot že njegovi Odlični Kranjci v rubriki LISTEK, vsakič na prvi in drugi strani.²⁶ Naslednje leto je izšel v *Zgodovinskem zborniku* (priloga *Laibacher Diöcesanblatt-u / Ljubljanskemu zgodovinskemu listu*) št. 28 in nato še kot knjižica v posebnem natisu (glej sliko 1) v sto izvodih. Ima 18 gosto tiskanih maloformatnih strani. Od

²² Matej Slekovec, *Vurberg. Krajepisno-zgodovinska črtica na 40 straneh*. Maribor, 1895.

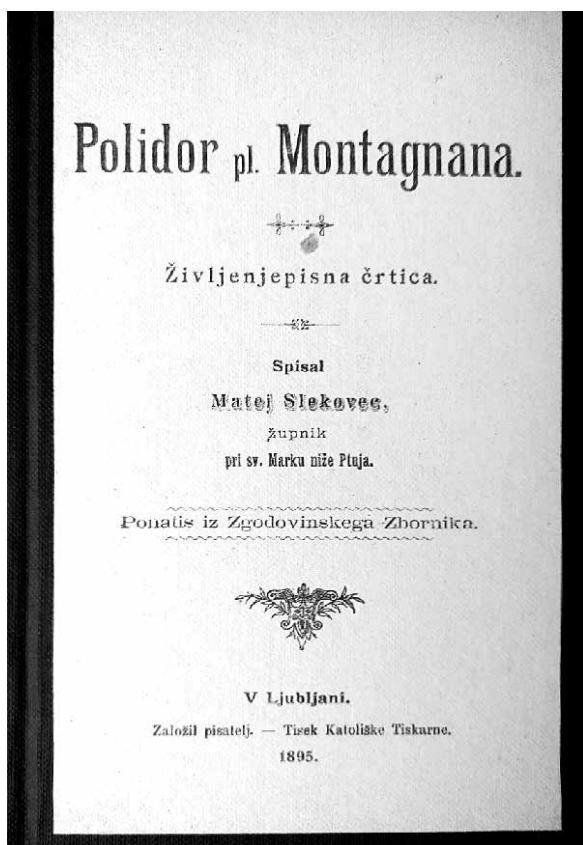
²³ Matthäus Slekovec, *Wurmberg. Topographisch-historische Skizze*. Maribor, 1895.

²⁴ Matej Slekovec, *Vurberg. Krajepisno-zgodovinska črtica. Slovenski gospodar*, l. 29, 1895, št. 1–13, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DOCLRGW6/?pageSize=25&fyear=1895&sortDir=DESC&sort=input&query=%27rele%253dSlovenski%2bgospodar%27>.

²⁵ Matej Slekovec, *Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica*. Ljubljana, 1895.

²⁶ Matej Slekovec, *Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica. Slovenec*, l. 22, 1894, št. 64–67.

teh je 13 strani teksta; preostalo je dodatek *Diplomatarij*, v katerem so – očitno izvirna Slekovčeva ideja (!) – dodane transkripcije treh krajših pisem. S tem dodatkom je Slekovec mimogrede dokazal obvladovanje branja starih pisav, konkretno latinščine, ki se je je moral učiti že v srednji šoli in še v mariborskem bogoslovju. Vsebina je namenjena človeku iz cerkvenih vrst iz dobe 16. stoletja. Polidor je s sosednjih italijansko govorečih področij prišel službovat na Slovensko. Tu si je s pomočjo njemu značajske kar podobne ali še bolj pogoltne in samopašne cerkvene hierarhije v desetletjih nakopičil posebno in denarno premoženje. Postal je znameniti savinjski in kranjski arhidiakon oglejskega patriarhata in hkrati običajen karierist, tipični predstavnik takratne cerkvene elite, nenehno hlepeč po dodatnih zaslužkih. Zato si je – kjer in kakor je bilo mogoče – kopičil cerkvene službe. Pred redkimi kritikami so ugledneži v višjih in visokih cerkvenih službah varovali drug drugega. Pisma govore tudi o tovrstnih medsebojnih ‘uslugah’, le da zelo ‘v vato zavitem’ jeziku.

Slika 1: Naslovna platnica Slekovčeve knjige *Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica*. Ljubljana, 1895.

SLEKOVČEVE POSMRTNE OBJAVE

*Kruci na Slovenskem Štajerskem*²⁷

Ta knjiga na 68 straneh je vsekakor nekaj posebnega med vsemi tu opisanimi, saj ima dvojno avtorstvo oziroma soavtorstvo. Njen del, natančneje spis enakega naslova, je Slekovcu v izvirniku sprva objavil *Slovenski gospodar* že leta 1880.²⁸ Franc Kovačič pa se je v vlogi pooblaščenega urejevalca njegove duhovne zapuščine dobro leto po avtorjevi smrti očitno odločil za posebni odtis tega kratkega teksta, ki ga je sam bistveno razširil, torej mu dodal še njegov več kot osemkratni obseg, kot priča že kazalo na koncu knjige. Čeprav nikjer ni posebej dodal dejstva, da jo je za izdajo uredil in založil sam, je to povsem jasno že po letnici izdaje, kot tudi po psevdonimu na naslovnici: *Založil Murski*. Kako si je torej Kovačič zamislil in uresničil vsebino *Krucev*? Pričenja jo kot prvo poglavje njegov daljši razlagalni spis *Politično razmerje med avstrijskimi deželami in Ogrsko v 17. stoletju*. Sledi drugo, precej obsežnejše poglavje, ki ga uvaja izvirni Slekovčev tekst o Krucih, a tu zdaj poimenovan *Prvi pojavi Krucev*, in nato še pet delov poglavja izpod Kovačičevega peresa o Krucih po lokacijskih področjih: v Ljutomeru leta 1704, v Središču, v Veržeju in na Sekolovskem; za konec pa še o zadnjih napadih Krucev.

Kovačičeva zamisel se je odlično izšla, saj je nastal sploh prvi obsežnejši slovenski opis dogajanja na širšem območju na desnem bregu Mure med zadnjimi desetletji 17. stoletja in prvimi desetletji sledečega 18. stoletja, ki so jih povzročali madžarski vpadniki s prekmurske strani. Obema piscema je bila vsebina še kako zanimiva, še posebej Kovačiču, ki je kot rojen Verženeec najverjetneje od malih nog poslušal domače ustno izročilo, splet legend o teh dogodkih. Več kot očitno si je tudi on izpisoval in zbiral material o Krucih že dolgo pred Slekovčevo smrtjo. Skratka, pomenila mu je uresničitev tudi njegove dolgoletne želje. Te knjige v že predstavljenem daljšem bibliografskem sestavku Slekovčevih tekstov ne bo mogoče najti, saj je izšla po njegovi objavi. Še nekaj je tu malce nenavadno: poznejši, prav tako tu že predstavljen in citiran biografsko-bibliografski zapis o Slekovcu Franca Ksaverja Lukmana te knjige ne omenja niti v soavtorstvu, niti ne v sklopu Kovačičevih naporov ob urejanju Slekovčevih posmrtnih objav (?).

²⁷ Franc Kovačič, Matej Slekovec, *Kruci na Slovenskem Štajerskem*. Maribor, 1905.

²⁸ Matej Slekovec, *Kruci na Slov. Štajerskem*. (Spominki iz domače zgodovine). *Slovenski gospodar*, l. 14, 1880, št. 5–12, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-Q6WF2VVX>.

*Grad in graščina ljutomerska.*²⁹

Članek širšega obsega (35 strani) je izjemnega pomena, saj dotlej tovrstnih zemljiško-posestnih vsebin v slovenskem jeziku s prostora med Muro in Dravo – razen njegovih teksta in knjige o Vurbergu – ni bilo. Zato se velja ob tem tekstu ustaviti posebej z vidika pisca pričujočega članka, saj ga je moral temeljito predelati ob pisanju svoje pravkar izdane obsežnejše razprave z enako vsebino.³⁰ Slekovec je v njem skušal podati zaokroženo podobo o lastnikih oziroma začasnih posestnikih zemljiškega gospostva Ljutomer v iztekajočem se srednjem veku in v naslednjih stoletjih. Dejstvo je, da marsikaterega tamkajšnjega, torej svojega podatka Slekovec preprosto ni mogel temeljito preveriti. Marsikateri material mu ni bil na voljo, npr. o več plemiških rodbinah – tudi iz hrvaškega državnega prostora, ki so se potegovale in si tudi uspele pridobiti kose ljutomerskega ozemlja. Poleg tega ni zmožal doumeti pomembnosti prostorske oznake 'na Ljutomerskem', ki je bila v tistih časih pravi magnet za posestnike, željne vina iz tamkajšnjih goric. Oznaka jim je namreč predstavljala stopnjo kvalitete vina, ki so ga zelo dobro poznali kot vrhunsko in se zato potegovali za nakup vsaj ene ali dveh tamkajšnjih vinogradniških parcel ali še več. Očitno je bilo nato tudi Kovačičevo povzemanje – pravilneje zapisano pa prepisovanje – kar celih strani in strani te Slekovčeve objave, ne da bi pri tem spremenil vsaj kako besedico (!), kar je Kovačič dve desetletji pozneje na več mestih vstavil v njegovo res obsežno knjigo o Ljutomeru.³¹

*Oskrbniki ljutomerske graščine.*³²

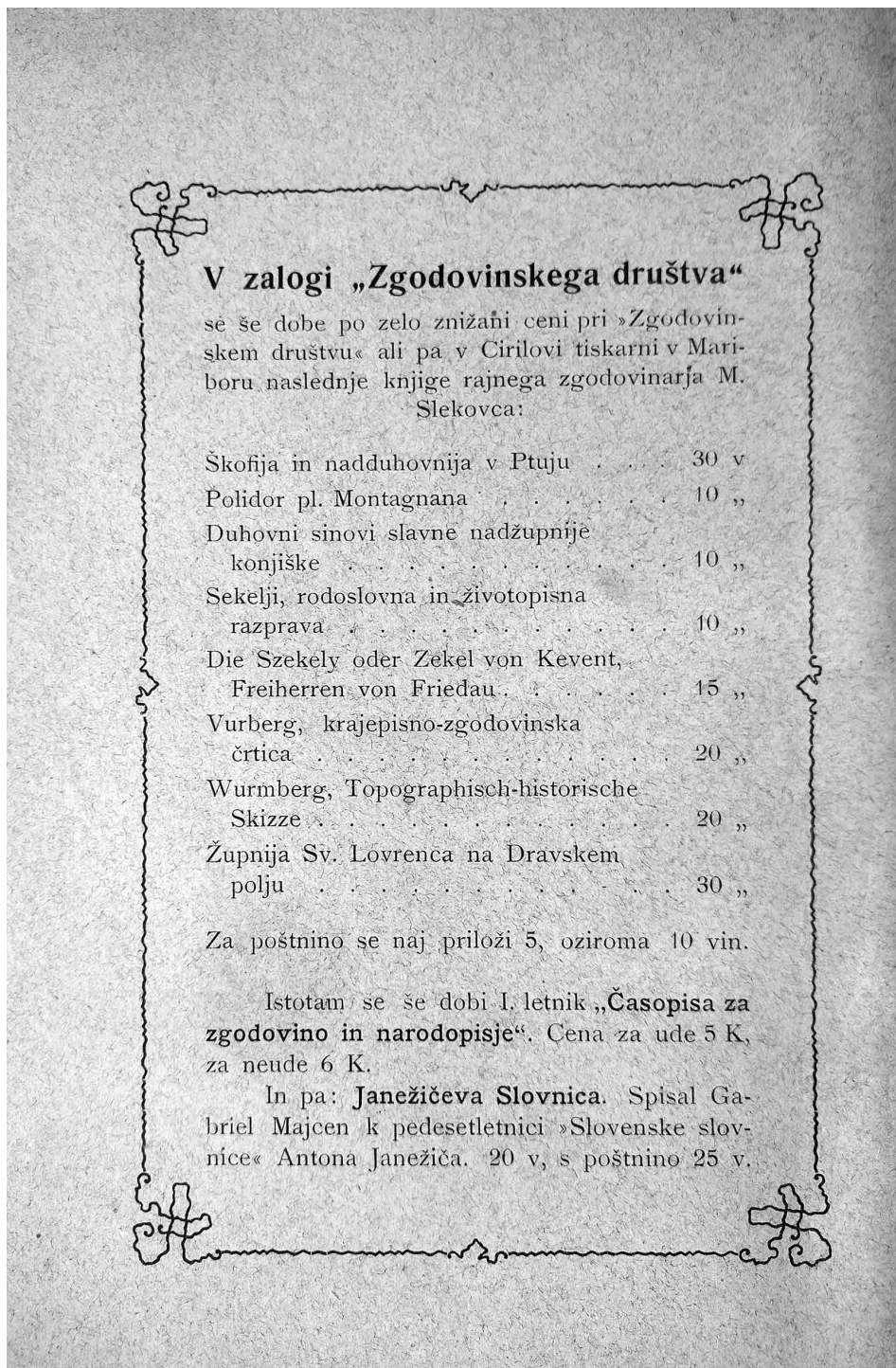
Izjemno kratka razprava na vsega treh straneh je očitno dodatek k prejšnji obsežni razpravi in jo je urednik ČZN dal v objavo, ko so jo našli v njegovi zupščini. Tudi ta drobn tekst konkretno pove, v kolikšni meri je bilo obsežno Slekovčevo izpisovanje materialov iz matičnih knjig župnije sv. Križa v Veržeju, kot tudi iz takratnih arhivov, saj so tudi v njem podatki iz deželnega arhiva v Gradcu in škofijskega arhiva v Mariboru.

²⁹ Matej Slekovec, *Grad in graščina ljutomerska*. ČZN 1, 1904, 159–184, digitalni pristop: <http://hdl.handle.net/11686/5626>.

³⁰ Andrej Hozjan, *Posestne razmere na Ljutomerskem do razpusta zemljiških gospostev (1848)*. *Kronika* 70, 2022, št. 3 *Iz zgodovine Ljutomera*, 511–548.

³¹ Fran Kovačič, *Ljutomer. Zgodovina trga in sreza*, Maribor, 1926.

³² Matej Slekovec, *Oskrbniki ljutomerske graščine*. ČZN 2, 1905, 73–75.

Slika 2: Zadnja zunanja platnica 1. in 2. snopiča v prvem zvezku ČZN 1905.

PRED ZAKLJUČKOM

Spoštovanje slovenskega izobraženca in ljubiteljskega zgodovinarja Mateja Slekovca po smrti ter hkratno popularnost njegovih del bi lahko opisovali na več načinov, vse do že oguljenih fraz v smislu »Naredil je mnogo. Njegovo delo je zelo obširno.« In podobnih. Zato bo na tem mestu bolj učinkovala konkretna informacija o spoštljivem odnosu njegovih vrstnikov in sodobnikov do njega, kot tudi o usodi njegovih zgoraj popisanih knjižnih izdaj. Kot zapisano, je bil skrbnik njegove zapuščine Franc Kovačič skupaj s Slekovcem med ustanovnimi člani *Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko*, ustanovljeno v Mariboru pol leta pred Slekovčevo smrtjo, katerega prvi predsednik je bil izvoljen le-ta in za prvega tajnika Kovačič. Že naslednje leto so pričeli z izdajanjem uradnega društvenega glasila *Časopis za zgodovino in narodopisje*. Kovačič je v okvirju zapuščine očitno pridobil tudi vse ostale, še neprodane knjižne izvode ali pa jih je Slekovec pred smrtjo namenil novoustanovljenemu društvu v dar. Kakorkoli, najverjetneje je bila prav Kovačičeva ideja, da jih ponudijo javnosti v nakup za nizke vsote. Tako so v prvih letnikih omenjenega časopisa na zadnjih platnicah objavljali ponudbo teh knjig (glej sliko 2).

Njegovo delo tudi po drugi svetovni vojni in nastopu »svetlih novih časov« ni padlo v pozabo. Pisci zgodovinopisnih razprav in tudi priložnostnih časopisnih člankov z vzhodnoštajerskega območja, ki so poznali ta opus, so iz njegovih zapisov ter objav radi poiskali snov za svoje tekste. Jasno je, da so mu zaupali in jih povzemali v vsej njihovi izpovednosti in tudi v ne povsem resnih vsebinah, kot kaže primer kratkega zapisa na podlagi Slekovčeve informacije o dogajanju na ozemlju dveh prleških župnij Velika nedelja in Mala nedelja v drugem desetletju 18. stoletja.³³

VIRI IN LITERATURA

Viri

Pokrajinski arhiv Maribor (PAM):

– fond Matej Slekovec, sign. SI_PAM 1537: škatla 1–19; Seznam popisnih enot.

³³ Jan Šedivý, Od kod Raičev psevdonim Sekoloski? *Kronika* 16, 1968, št. 3, 150.

Literatura

Iva HABJANIČ: SLEKOVEC, Matej. (1846–1903), *Obrazi slovenskih pokrajin*, Mestna knjižnica Kranj <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/slekovec-matej/>. <https://www.dlib.si/results/?query=%27keywords%3DSlekovec%2C+Matej%27&pageSize=25&page=1>.

Andrej HOZJAN: Vojak na krajini. Prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500–1574). *Ormož skozi stoletja V*, 1. knjiga. Ormož, 2005, 226–245.

Andrej HOZJAN: Lukas Székely/Zekel de Kövend, Freiherr von Friedau, 1500–1574/1575. Materialien zur Biographie eines steirischen Freiherrn. *Rutengänge. Studien zur geschichtlichen Landeskunde. Festgabe für Walter Brunner zum 70. Geburtstag*. Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, Bd. 54, Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark, Sonderband 26. Graz, 2010, 153–168.

Andrej HOZJAN: Posestne razmere na Ljutomerskem do razpusta zemljiških gospodstev (1848). *Kronika* 70, 2022, št. 3 *Iz zgodovine Ljutomera*, 511–548. DOI: <https://doi.org/10.56420/Kronika.70.3.02>

Anja KOTNIK: *Slekovec, Matej* <https://ukm.um.si/slekovec-matej>.

Fran KOVAČIČ: V spomin Mateju Slekovcu. *ČZN* 1, 1904, 52–69.

Franc KOVAČIČ, Matej SLEKOVEC: *Kruci na Slovenskem Štajerskem*. Maribor, 1905.

Franc KSAVER LUKMAN: Slekovce, Matej (1846–1903), *Slovenski biografski leksikon*, 10. zv. *Schmidl – Steklasa*, ur. Alfonz Gspan et al., Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana, 1967.

Franc KSAVER LUKMAN: Slekovce, Matej (1846–1903), *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Ljubljana 2013, digitalna izdaja: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi582996/#slovenski-biografski-leksikon> (s spleta sneto: 5. november 2023).

Franc KSAVER LUKMAN: Mlakar, Ivan (1845–1914), *Slovenski biografski leksikon*, 5. zv. *Maas - Mrkun* (Ljubljana, 1933).

Franc KSAVER LUKMAN: Mlakar, Ivan (1845–1914), digitalna izdaja: *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Ljubljana, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi371714/#slovenski-biografski-leksikon> (s spleta sneto: 17. marec 2024).

Janez PARAPAT: Turški boji v XV. in XVI. veku s posebnim ozirom na Slovence. *Letopis matice Slovenske za 1871. Drugi del: Znanstvene razprave*, 3–159 digitalni pristop: <https://www.dlib.si/results/?query=%27srel%3dLetopis+Maticeslovenske%27&pageSize=20&ortDir=ASC&sort=date>.

Matej SLEKOVEC: Kruci na Slov. Štajerskem. (Spominki iz domače zgodovine). *Slovenski gospodar*, l. 14, 1880, št. 5–12, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-Q6WF2VVX>.

Matej SLEKOVEC: *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Krajepisno-zgodovinske črte*. Maribor, 1885.

Matej SLEKOVEC: Odlični Kranjci. *Slovenec*, l. 15, 1887, št. 194–198, 202–204, 206, 210, 212, 214, 218–228 in 230–231, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-81150F43>.

Matej SLEKOVEC: *Odlični Kranjci*. Ljubljana, 1887.

Matej SLEKOVEC: Sekelji. (Rodoslovna in životopisna razprava.) *Slovenec*, l. 21, 1893, št. 247–256 in 259–263, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-XH2XUAZW>.

Matej SLEKOVEC: *Sekelji, rodoslovna in životopisna razprava*. Ljubljana, 1893.

Matthäus SLEKOVEC: *Die Szekely oder Zekel von Kevent, Freiherren von Friedau. Genealogische und biografische Skizze*. Maribor, 1894.

Matej SLEKOVEC: Turki na Dravskem polju. Zgodovinska črtica. *Slovenski gospodar*, l. 28, 1894, št. 21–23, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-YZC15GUQ>.

Matej SLEKOVEC: Turki na slovenskem Štajerskem. Spominki iz domače zgodovine. *Slovenske večernice za pouk in kratek čas*, zv. 48. Družba sv. Mohorja. Celovec, 1894, 1–54. spletni dostop: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=56785>.

Matej SLEKOVEC: Vurberg. Krajepisno-zgodovinska črtica. *Slovenski gospodar*, l. 29, 1895, št. 1–13.

Matej SLEKOVEC: *Vurberg. Krajepisno-zgodovinska črtica na 40 straneh*. Maribor, 1895.

Matthäus SLEKOVEC: *Wurmberg. Topographisch-historische Skizze*. Maribor, 1895.

Matej SLEKOVEC: Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica. *Slovenec*, l. 1894, št. 64–67, digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-S8P7K3W8>.

Matej SLEKOVEC: Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica. *Zgodovinski zbornik*, l. 8, 1895, št. 28, stolpci (433) - 446 digitalni pristop: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-5X4BV5OU>.

Matej SLEKOVEC: *Polidor pl. Montagnana. Životopisna črtica*. Ljubljana, 1895.

Matej SLEKOVEC: *Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Krajepisno-zgodovinske črtice*. Donatis 2023. Delavsko prosvetno društvo (DPD) Svoboda, Zgodovinska sekcija Matej Slekovec, Kidričevo, 2023.

Matej SLEKOVEC: Grad in graščina ljutomerska. ČZN 1, 1904, 159–184. spletni dostop: <http://hdl.handle.net/11686/5626>.

Jan ŠEDIVÝ: Od kod Raičev psevdonim Sekoloski? *Kronika* 16, 1968, št. 3, 150.

Peter ŠTIH: »Čas merjen z vatlom in platno s stopinjami.« Vilfan kot kritik nekaterih zakoreninjenih predstav o slovenski zgodovini. V: *Arhivistika – zgodovina – pravo. Vilfanov spominski zbornik / Archivkunde – Geschichte – Recht. Gedenkschrift für Sergij Vilfan/ Archives – History – Law. Vilfan's Memorial Volume*. Ljubljana, 2007, 175–190.

MATEJ SLEKOVEC KOT PISEC POSVETNO-ZGODOVINSKIH DEL

Povzetek

Matej Slekovec (1846–1903) je kljub ne prav dolgemu življenju (dopolnil 57 let) ustvaril začuda obsežno zbirko zbranih in izpisanih zgodovinskih virov kot primarnega materiala in še celo vrsto najrazličnejših zgodovinopisnih objav v takratnih časopisih in revijah. Nekaj jih je tudi objavil v knjigah. Zgodovino je začel raziskovati iz čistega veselja, kar je kot samouk v treh desetletjih z veliko vztrajnostjo nadgradil in se razvil v za tiste čase odličnega pisca preteklosti. Gradivo je zbiral v več takrat že obstoječih arhivih v bližnji in širši okolici od Salzburga in Dunaja do Zagreba, in tudi po več občinskih in zasebnih arhivskih zbirkah. Objavljati je začel leta 1878 in z objavami vztrajal tja do konca leta 1902, ko je bilo njegovo zdravje že kar močno načeto. Pisal je krajše in daljše tekste za časopise, črtice; znamenite so njegove župnijske in krajevne kronike, osebne in rodbinske biografije in konkretne daljše razprave. Objavljali so jih v obeh takrat govorjenih in tiskanih jezikih na slovenskem štajerskem. O njegovem slovenskem jeziku je dobro povedati, da je bil na tedaj izjemno kvalitetnem nivoju in je tudi z njim znal približati zapisano širšim množicam, tudi slabo pismenim ljudem. Do konca 19. stoletja je postal v bistvu najpomembnejši tedaj živeči slovensko-štajerski pisec zgodovinopisnih objav in zato ugledna osebnost med takrat še redkimi slovensko pišočimi in objavljajočimi izobraženci, sploh med slovensko-štajersko katoliško duhovščino. Spoštovanje so mu izkazovali že za časa življenja, kot tudi posmrtno.

V razpravi so konkretno predstavljena le nekatera njegova najvažnejša natisnjena dela.

MATEJ SLEKOVEC AS A WRITER OF SECULAR-HISTORICAL WORKS

Summary

Despite his not very long life (he dies at 57 years old), Matej Slekovec (1846–1903) created a surprisingly extensive collection of collected and transcribed historical sources as primary material, as well as a whole series of various historiographical publications in newspapers and journals of the time. He also published some of them in books. He began researching history for the sheer joy, which he built upon as a self-taught person over three decades with great perseverance, developing into an excellent historical writer for his time. He collected materials in several then-existing archives in the immediate and wider area, from Salzburg and Vienna to Zagreb, as well as in several municipal and private archival collections. He began publishing in 1878 and continued to publish until the end of 1902, when his health was already seriously failing. He wrote short and long texts for newspapers, as well as short stories; his famous works include parish and local chronicles, personal and family biographies, and concrete longer treatises. They were published in both spoken and printed languages of that time in Slovenian Styria. It should be noted that his Slovenian language was of an exceptionally high quality at the time and that he was able to use it to bring the written word closer to the wider public, even to people who were illiterate. By the end of the 19th century, he had become essentially the most important living Slovenian Styrian writer of historiographical publications at the time and therefore a prominent figure among the then-rare educated people writing and publishing in Slovenian, especially among the Slovenian Styrian Catholic clergy. He enjoyed respect both during his lifetime and after his death.

The discussion specifically presents only some of his most important printed works.

MATEJ SLEKOVEC ALS AUTOR WELTLICH-HISTORISCHER WERKE

Zusammenfassung

Trotz seines nicht sehr langen Lebens (er wurde nur 57 Jahre alt) schuf Matej Slekovec (1846–1903) eine überraschend umfangreiche Sammlung gesammelter und transkribierter historischer Quellen als Primärmaterial sowie eine ganze Reihe verschiedener historiografischer Veröffentlichungen in Zeitungen und Zeitschriften der damaligen Zeit. Einige davon veröffentlichte er auch in Büchern. Aus purer Freude begann er mit der Geschichtsforschung, die er als Autodidakt über drei Jahrzehnte mit großer Beharrlichkeit weiterentwickelte und wurde so zu einem für seine Zeit herausragenden Vergangenheitschriftsteller. Er sammelte Materialien in mehreren bestehenden Archiven in der unmittelbaren und weiteren Umgebung, von Salzburg und Wien bis Zagreb, sowie in mehreren städtischen und privaten Archivalsammlungen. Er begann 1878 mit der Veröffentlichung von Büchern und setzte seine Veröffentlichungen bis Ende 1902 fort, als sein Gesundheitszustand bereits ernsthaft angeschlagen war. Er schrieb kurze und lange Texte für Zeitungen, Skizzen; berühmt sind seine Pfarr- und Ortschroniken, Personen- und Familienbiographien sowie konkrete, längere Abhandlungen. Sie wurden sowohl in der damaligen gesprochenen als auch in der gedruckten Sprache der slowenischen Steiermark veröffentlicht. Über seine slowenischen Sprachen lässt sich sagen, dass sie für die damalige Zeit von außergewöhnlich hoher Qualität waren und dass er sie nutzen konnte, um einer breiten Öffentlichkeit, selbst Analphabeten, das geschriebene Wort näherzubringen. Bis zum Ende des 19. Jahrhunderts war er praktisch der bedeutendste lebende slowenisch-steiermärkische Autor historiografischer Veröffentlichungen seiner Zeit und damit eine herausragende Persönlichkeit unter den damals wenigen gebildeten Menschen, die auf Slowenisch schrieben und publizierten, insbesondere unter der slowenisch-steiermärkischen katholischen Geistlichkeit. Sowohl zu Lebzeiten als auch nach seinem Tod wurde ihm Respekt entgegengebracht.

In der Diskussion werden gezielt nur einige seiner bedeutendsten Druckwerke vorgestellt.